

Två rapporter från Växjö stad 2014

Mellan domkyrkan och Karolinerhuset
Kulturlager i Linnégatan
Växjö kommun, Småland

Ivonne Dutra Leivas
Johan Åstrand

KALMAR LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2015:3

Två rapporter från Växjö stad

Mellan domkyrkan och Karolinerhuset

Arkeologisk förundersökning i samband med ledningsdragningar 2014

Del av fornlämning I70, Växjö socken

Domkyrkan I

Växjö kommun, Småland

Ivonne Dutra Leivas

Kulturlager i Linnégatan

Arkeologisk förundersökning i samband med ny cykelbana 2014

Fornlämning I70, Växjö socken

Linnégatan

Växjö kommun, Småland

Johan Åstrand

Författare Ivonne Dutra Leivas, Johan Åstrand

Copyright Kalmar läns museum

Redaktion Per Lekberg, Seija Nyberg

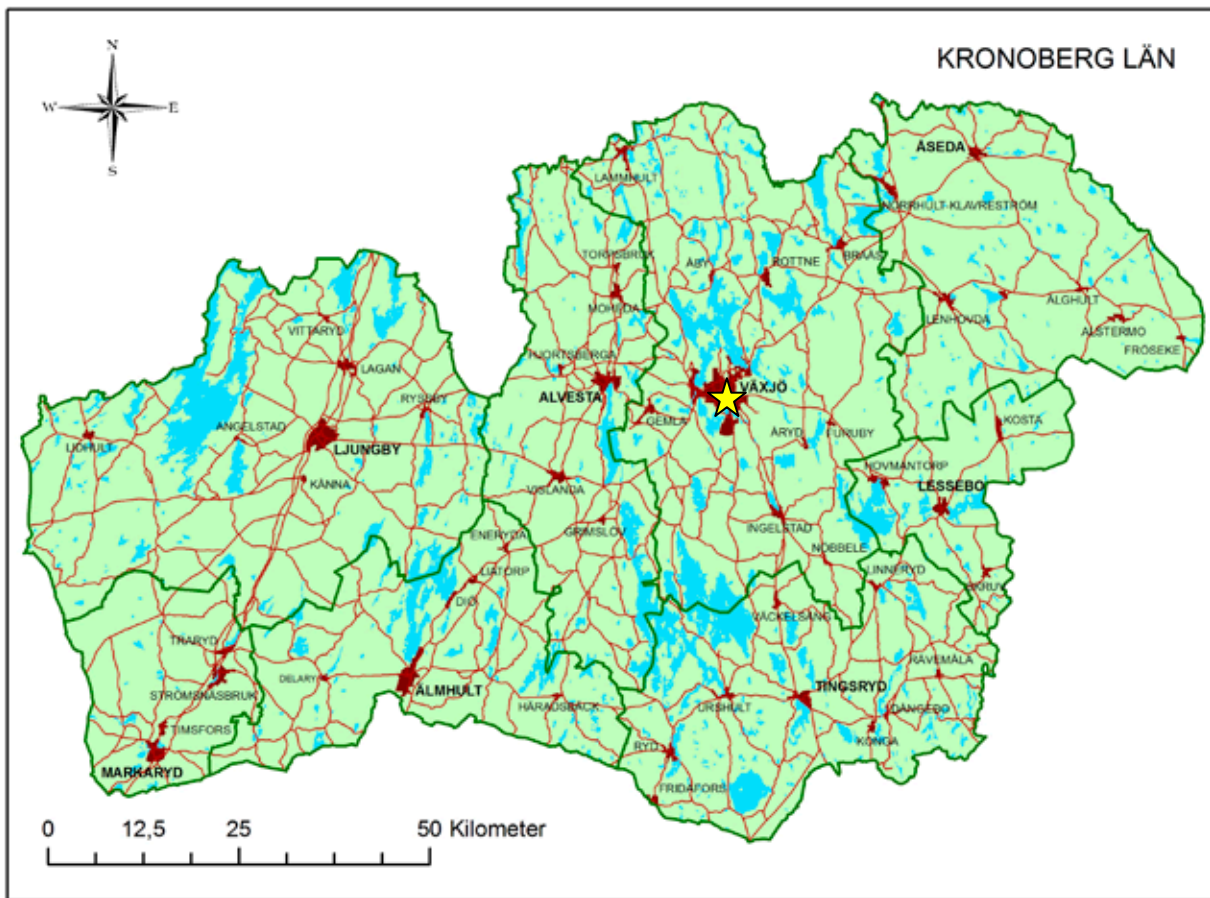
Kartor Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket

Förlag Kalmar läns museum

ISSN I400-352X

Innehåll

Två rapporter från Växjö stad.....	3
Innehåll.....	5
Förord.....	7
Mellan domkyrkan och Karolinerhuset.....	9
Abstract.....	10
Sammanfattning.....	11
Inledning.....	13
Topografi och fornlämningsmiljö.....	14
Tidigare undersökningar.....	15
Syfte.....	17
Genomförande.....	19
Resultat.....	21
Tolkning och åtgärdsförslag.....	25
Referenser.....	27
Tekniska och administrativa uppgifter.....	28
Kulturlager i Linnégatan.....	29
Abstract.....	30
Sammanfattning.....	31
Inledning.....	32
Historisk bakgrund och äldre kartmaterial.....	33
Fornlämningsmiljö och topografi.....	38
Syfte.....	40
Genomförande.....	41
Resultat.....	45
Bevaringsförhållanden.....	45
Kulturlager och anläggningar.....	45
Tolkning och åtgärdsförslag.....	49
Referenser.....	50
Tekniska och administrativa uppgifter.....	51

De båda förundersökningsområdenas läge i Kronobergs län markerat med gul stjärna.

Förord

Under november 2014 pågick en febril aktivitet omkring domkyrkan i Växjö. Bygget av det nya domkyrkocentrum pågick för fullt samtidigt som gatuarbeten för en ny cykelbana utfördes i Linnégatan alldeles bredvid. Två arkeologiska förundersökningar utfördes i samband med detta. Vid den ena gjordes en schaktningsövervakning vid grävning för belysningsledning och belys-

ningsstolpar i området mellan domkyrkan och Karolinerhuset. Vid den andra gjordes en schaktningsövervakning i berörda delar av Linnégatan. Eftersom de båda samtidiga undersökningarna berörde närliggande områden har vi valt att presentera dem i ett sammanhang. De utgör dock två skilda rapportdelar med anknytning till var sitt ärende och varsin uppdragsgivare.

Mellan domkyrkan och Karolinerhuset

Arkeologisk förundersökning i samband med ledningsdragningar 2014

Del av fornlämning I 70, Växjö socken

Domkyrkan I

Växjö kommun, Småland

Ivonne Dutra Leivas

Abstract

Keywords: Växjö cathedral, medieval churchyard.

In November 2014 , Dept. of Museum Archaeology at Kalmar County Museum conducted an excavation in the area between the cathedral in Växjö and the old schoolhouse “Karolinerhuset”. Trenches were dug for the placement of new lampposts. These trenches were only 0,6

meter deep and further remains are probably preserved at a deeper level. The area belongs to the old churchyard and a part of the wall that enclosed the churchyard was found. Also parts of the wall to an entrance building from the 15th century were uncovered.

Sammanfattning

I samband med ledningsdragningar för nya belysningsstolpar i området mellan Växjö domkyrka och det gamla skolhuset, Karolinerhuset, utförde Museiarkeologi Sydost en förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Större delen av det aktuella undersökningsområdet har tidigare ingått i den gamla kyrkogården som omgav domkyrkan. Området ligger inom begränsningen för fornlämning 170, Växjö gamla stad.

Arbetet utfördes i november 2015 och omfattade drygt 100 löpmeter schakt. Djupet i schakten uppgick till 0,6 meter och eftersom de var förhållandevis grunda berördes enbart ett begränsat antal äldre lämningar. Schakten grävdes i huvudsak genom ytligare utfyllnadslager samt omrörda lager med kyrkogårdsjord. Ytterligare anläggningar och gravar kan finnas bevarade på lägre nivåer. I områdets östra del påträffades en stengrund som utifrån jämförelser med äldre kartmaterial stämmer väl med läget för den äldre kyrkogårdsmuren. Strax sydväst om Karolinerhuset,

innanför det som tidigare var den norra porten i kyrkogårdsmuren påträffades rester efter en grundmur. Denna skulle möjligen kunna höra samman med en äldre stiglucka. Norr om domkyrkans nordvästra hörn påträffades en ytligt anlagd stenläggning. Här fanns även delar av en grundmur uppbyggd av natursten och tegel. Läget tyder på att den sistnämnda kan ha ingått i den norra väggen till det vapenhus som fanns här under 1400-talet och som då utgjorde kyrkans huvudingång.

Förundersökningen visar att det finns bevarade stengrunder och byggnadslämningar inom området för den äldre kyrkogården. Kunskapen om hur kyrkogården varit utformad under tiden före 1658 är bristfällig och vid eventuella framtida markarbeten är det lämpligt att göra fortsatta arkeologiska insatser för att tillvarata den kunskap som de befintliga lämningarna kan ge. Några ytterligare insatser var dock inte nödvändiga i samband med den aktuella ledningsdragningen.

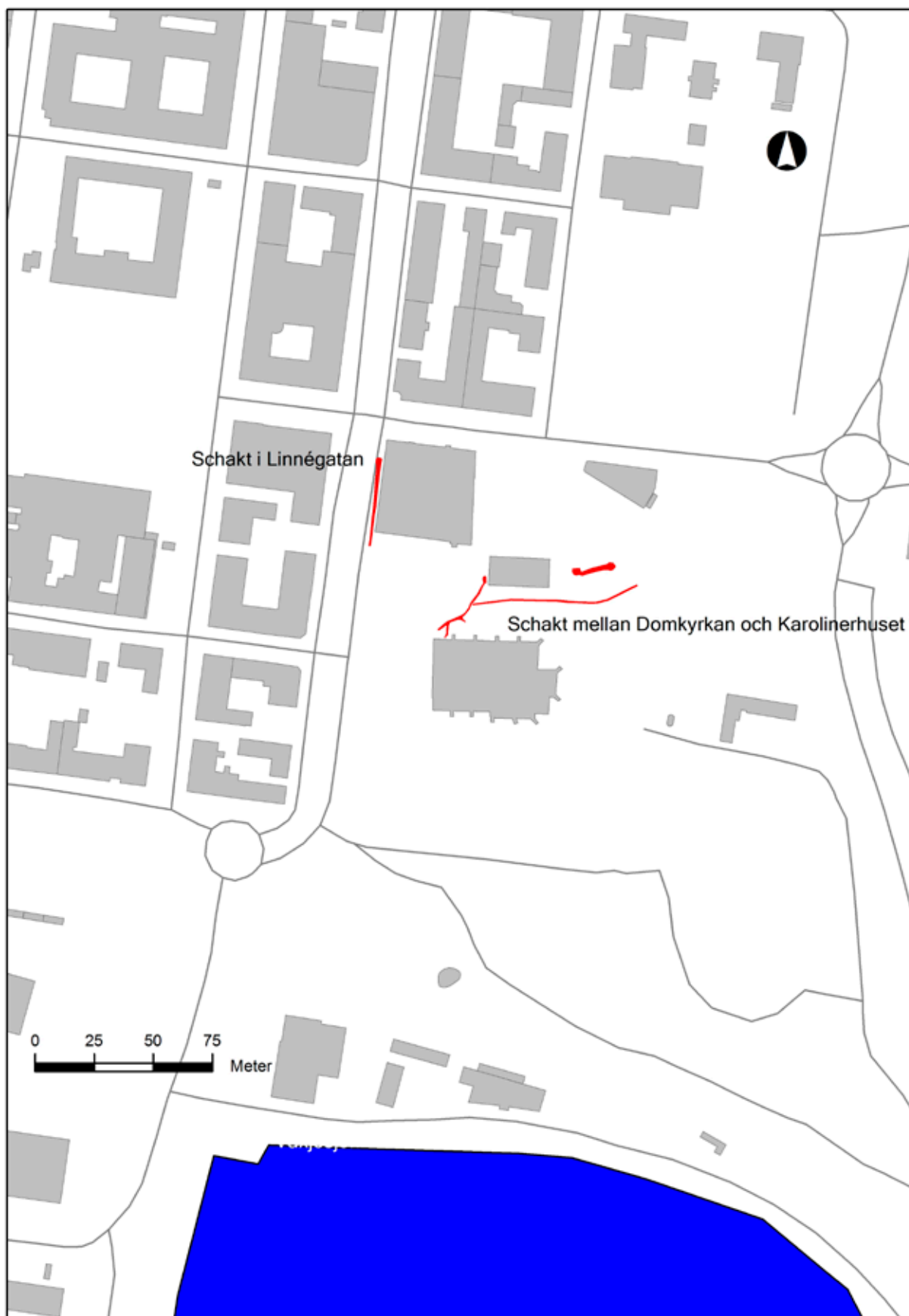

Fig 1: Plan med de båda förundersökningsområdenas läge i centrala Växjö markerat.

Inledning

Med anledning av att man planerade att schakta för ledningar och stolpfundament inom fastigheten Domkyrkan 1 i Växjö fick Museiarkeologi Sydost/ Kalmar läns museum en förfrågan från Länsstyrelsen om att utföra en arkeologisk förundersökning. Det aktuella området ligger inom fornlämningsområdet för medeltida stadslager, RAÄ Växjö 170:1. Schaktarbetet var ett led i byggnationen för det nya domkyrkocentrumet i Växjö. Förundersökningen var avsedd att utföras i form av övervakning av markarbetena med syfte att de påträffade lämningar under arbetets gång skulle dokumenteras och tolkas. Arbetsföretaget var avgränsat till områdena söder och öster om Karolinerhuset (se fig. 1). Uppdragsgivare var Svenska kyrkan i Växjö.

Från tidigare undersökningar vet vi att komplexa lämningar förekommer inom området

för ledningsdragningarna. Till exempel vet vi från äldre kartmaterial, men även från 2003 och 2012 års undersökningar, att kyrkogårdsmuren gick längs med Karolinerhusets södra sida och att ett äldre skolhus, föregångaren till Karolinerhuset, låg vid den gamla kyrkogårdens nordöstra hörn.

Då det aktuella arbetsföretaget till större delen skulle utföras inom området för den gamla kyrkogården var det även att förvänta att de översta jordlagren skulle utgöras av omgrävd kyrkogårdsjord med omrörda mänskliga kvarlevor. Man kunde dock inte utesluta att det kunde förekomma överlagrade äldre strukturer av antikvariskt intresse. Vid en undersökning 2001 påträffades till exempel en stenläggning på en grund nivå omedelbart norr om domkyrkan (Jönsson & Åhman 2002).

Topografi och fornlämningsmiljö

Det medeltida Växjö var en till ytan liten stad med en lantlig prägel vars utformning och utveckling fram till ganska nyligen var till stora delar arkeologiskt outforskad. Växjö stadshistoria hör nära samman med stadens domkyrka. Utan domkyrkan och stiftet hade staden förmodligen aldrig kommit till. Miljön omkring domkyrkan och Karolinerhuset, som är stadens äldsta skolbyggnad, är därför en av Växjö viktiga kulturmiljöer. Den aktuella platsen söder om Karolinerhuset har till stora delar förblivit oexploaterad. Tidigare arkeologiska undersökningar i anslutning till domkyrkan har visat på lämningar med hög kunskapspotential.

Det aktuella undersökningsområdet mellan domkyrkan och Karolinerhuset utgjorde den medeltida stadens östra utkant. Av det äldre kartmaterialet framgår att undersökningsområdet till stora delar har legat innanför den

medeltida kyrkogårdsmuren. Den äldsta kända kartan över staden gjordes efter stadsbranden 1658 (Åhman 1983:11). Kartan visar det rutnätssystem enligt vilket den nya staden skulle återuppbyggas. I bakgrunden kan man även se de oregelbundna kvarteren och gatorna i en äldre stad. På samma karta kan vi se den medeltida kyrkogårdsmuren och att den äldre skolbyggnaden, föregångare till Karolinerhuset, var placerad vid kyrkogårdens nordöstra hörn. Resterna av kyrkogårdsmuren som har påträffats vid tidigare undersökningar visar att den varit kraftig och välgrundad. Denna kyrkogårdsmur togs ur bruk när den nya Tegnérkyrkogården invigdes år 1810 (Åstrand & Alering 2013:23). Man rev då den gamla muren och ersatte den med en låg stenmur. Sträckningen för den nya stenmuren framgår i 1838 års tomtregleringskarta. Så småningom togs även denna stenmur bort på 1870-talet.

Tidigare undersökningar

De arkeologiska insatserna i Växjö stad har, in- till nyligen, varit av ganska begränsad omfattning. Kring domkyrkan har ändå ett flertal arkeologiska undersökningar företagits, främst i form av schaktövervakningar.

I samband med den invändiga restaureringen av domkyrkan 1957 till 1958 tillvaratogs ca 900 mynt, varav ett par tyska 1000-tals mynt och 35 danska borgarkrigsmynt från 1300-talets första hälft (Gustafsson & Ullén 1970).

Vid två tillfällen, år 1993 och 2001, har det gjorts små undersökningar vid domkyrkans norra vägg. I samband med den första undersökningen framkom begravingar av två individer, sannolikt från 1200-talet (Nordman 1993). Vid den senare undersökningen framkom en stenlagd droppränna eller rännsten (Jönsson & Åhman 2002). Fyndet antyder att det stått en tidigare okänd huskonstruktion in- till kyrkan eller att det vid något tillfälle funnits en väg eller gång med rännsten.

År 1995 gjorde man en förundersökning i den södra delen av kvarteret Sigfrid inom det som idag är en parkeringsplats omedelbart väster om Karolinerhuset (Hansson 1995). I två av schakten påträffades delvis bevarade kulturlager samt stolphål och stenpackningar. I botten av lagerföljden fanns ett tunt mörkt kulturlager utan inslag av tegel. För att datera detta lager och de anläggningar som förekom analyserades tre kolprov. Dessa gav dateringar till senmesolitisk tid, äldre järnålder samt yngre järnålder/ tidig medeltid.

År 2001 gjordes en arkeologisk efterunder-

sökning och schaktningsövervakning i anslutning till den så kallade Försvarsgården i Linnéparken. Undersökningen visade att Växjösjöns strandkant, som då gick betydligt högre än idag, utnyttjades sporadiskt under förhistorisk tid. Spår antyder att området dikats i syfte att dräneras i historisk tid och att platsen användes som avfallsplats. Söder om Försvarsgården framkom spåren av en stensatt väg i två nivåer (Jönsson 2002).

En arkeologisk schaktningsövervakning gjordes 2003 i samband med att man drog en ledning från Storgatan i norr fram till Domkyrkans västportal (Jönsson 2005b). Ledningen lades i huvudsak i ett äldre schakt där marken redan var omgrävd men schaktningen gav tillfälle till dokumentation av lager och konstruktioner som var bevarade i schaktväggarna. Vid schaktavsnittet närmare Karolinerhuset fanns dock mörka avsatta bottenlager utan förekomst av tegel. I anslutning till dessa lager syntes även nedgrävningar och stolphål i schaktväggen. I jämnhöjd med Karolinerhusets sydvägg påträffades fortsättningen av den medeltida kyrkogårdsmuren. Här fanns också skiktade grusiga och sandiga lager som bör ha utgjort vägmateriäl i den gata, Lilla Kyrkogatan, som gått väster om Karolinerhuset. Här fanns också vissa byggnadslämningar som var stratigrafiskt äldre än Karolinerhuset.

År 2005 gjordes ytterligare en schaktningsövervakning i Linnéparken och i området öster om domkyrkan. Vid undersökningen framkom historiska gravar innanför kyrkogårdsmuren,

spår av den östra kyrkogårdsmuren, samt någon enstaka anläggning och grundmur som kan vara från Syslomanngården som skall ha legat på platsen från slutet av 1600-talet. Det framkom också spår av de många utfyllningar som gjorts i anslutning till domkyrkan och Växjösjöns norra strand (Jönsson 2005a, Gustafsson & Ullén 1970:26).

Mellan år 2012 och 2013 kom de mest omfattande arkeologiska undersökningar i Växjö stad att genomföras norr om Karolinerhuset inför bygget av ett nytt församlingshem. Inom området utfördes en arkeologisk förundersökning (Åstrand & Alering 2012, Alering 2013) och därefter en särskild arkeologisk undersökning. I skrivande stund pågår en sammanställning av de arkeologiska resultaten. Så gott som hela undersökningsområdet täcktes av kulturlager. Den övre delen av detta utgjordes av ett homogent odlingslager som hör samman med den kålgård som var samtida med skolverksamheten i Karolinerhuset. I områdets södra del påträffades ett flertal byggnadslämningar som en källargrund och en stensatt golvyta. Dessa hör förmodligen främst till perioden 1400- till 1600-tal. I den norra delen av undersöknings-

området fanns delar av den gamla landsvägen bevarad. På lägre nivåer förekom lager som tolkades som golv eller aktivitetsytor. Vissa av de lågt liggande lagren föreföll vara odlingspåverkade. Generellt sett var undersökningsområdet ovanligt ostört av senare aktiviteter och mot botten kunde medeltida kulturlager och stolphål påvisas varav de äldsta kunde dateras till 1000-talet. Resultaten visade även på platsens komplexa stratigrafi samt spår efter hantverksaktiviteter och bebyggelseämningar från medeltid.

Under våren 2014 utförde Museiarkeologi Sydost en förundersökning i form av schaktövervakning med anledning av en nedläggning av en vatten- och avloppsledning i Linnéparken. Vid den aktuella förundersökningen hittades delar av en stenlagd väg, samma väg som påträffades vid undersökningen 2001. Vägen daterades genom fynd till 1700-talet eller tiden strax därefter. Därtill påträffades olika kulturlager varav ett utfyllnadslager kunde dateras till 1500- eller tidigt 1600-tal. De undre lagren bestod i regel av avfallslager utkastade i en strandzon (Åstrand 2014).

Syfte

Då en arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakning är ett led i ett borttagande var syftet med undersökningen att dokumentera och tolka lämningar som var av antikvariskt intresse. Målsättningen var att resultaten skulle kunna läggas samman med tidigare arkeologiska resultat i området och bidra med ny kunskap om platsens utveckling.

Vid tidigare arkeologiska undersökningar innanför den gamla kyrkogården hade man

på över en meters djup påträffat äldre skelettbegravningar in situ. Därför var det även en viktig del av schaktningsövervakningen att säkerställa att ingreppet inte skulle komma att skada eventuella skelettbegravningar. Ingreppet skulle i enlighet med förfrågningsunderlaget begränsas till 0,6 meters djup.

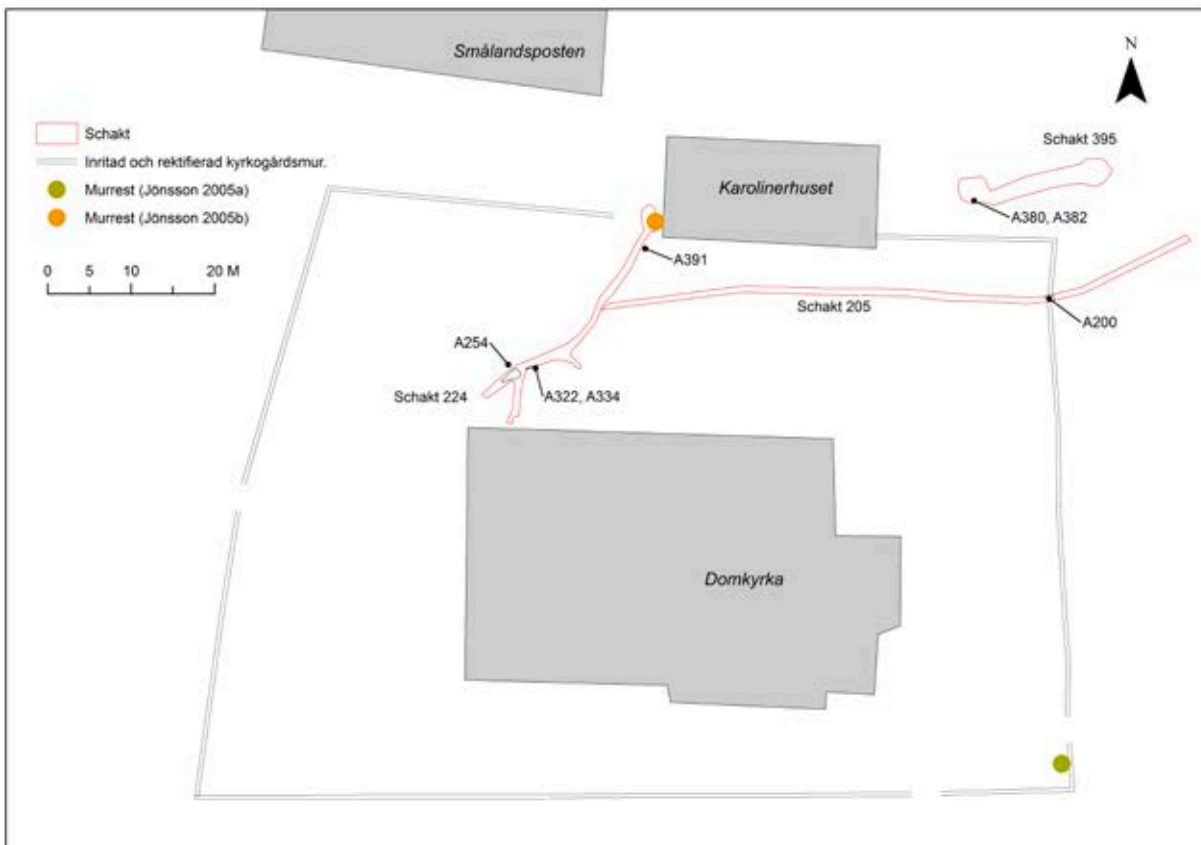

Fig. 2: Plan över schakten vid förundersökningen i anslutning till Domkyrkan och Karolinerhuset.

Genomförande

Förundersökningen i form av schaktövervakning ägde rum den 10-13 november 2014 under tämligen gynnsamma förhållanden. Undersökningsområdet låg inom avspärrat arbetsområde för byggnation av det nya domkyrko-centret. Då arbetsområdet ingick i området för byggarbetsplats gällde särskilda skyddsregler utöver de vanliga i samband med arkeologiska undersökningar. Inom byggarbetsplatsen var det även tämligen trångt och arbetet krävde planering, logistik och en del väntan. Byggentreprenören PEAB stod för maskin och schaktpersonal. Schakten grävdes i etapper som lades igen varefter nedläggning av kablar hade ägt rum. Schakten fotodokumenterades och endast antikvariskt intressanta strukturer

ritades för hand. Inmätning gjordes med hjälp av totalstation och mätdata bearbetades i Intrasis. På grund av problem med inmätningar blev höjdvärden ej exakta.

Fältarbetet syftade i huvudsak till att övervaka ledningsschakt norr om domkyrkan. Det ena schaktet, 205, förlades i öst-västlig riktning och var 72 meter långt och 0,8 m brett. I väster anslöt det till ett nord-sydligt schakt, 224, som var 33 m långt och 1,2 m brett. Öster om Karolinerhuset grävdes för två djupa trädgropar och mellan båda groparna grävdes även för ett ledningsschakt. Ledningsschakten grävdes till 0,7 meter som djupast medan trädgroparna grävdes ned till 1,7 meters djup.

Fig. 3: Del av grunden till kyrkogårdsmuren, A200, och Ivonne Dutra i bakgrunden. Från öster. Foto Museiarkeologi Sydost.

Resultat

Det öst-västliga schaktet, 205, kännetecknades i huvudsak av tämligen moderna utfyllnadslager bestående av grov sand ned till ca 0,45 meters djup. Där under började äldre lager att framträda. Då ingreppet här inte var djupare än 0,6 meter kom inte dessa att undersökas närmare. I schaktets västligaste delar bestod det undre lagret av av humös silt med enstaka mänskliga kvarlevor varför dessa delar tolkades som omrörd kyrkogårdsjord. I mitten av schaktet kunde man urskilja lager med karaktär av raseringsmassor med inslag av sot, murbruk och lera och i de östligaste delarna fanns grova utfyllnadsmassor med grus och större stenar. Strax väster om det sist nämnda utfyllnadslagret framkom grunden till den medeltida kyrkogårdsmuren A200.

A200 framkom 0,5 meter under markytan och utgjordes av ett par murade stenar, <0,4 meter stora (fig. 3). Murresterna fotodokumenterades i plan samt mättes in med totalstation. Då ledningen kunde läggas ovanpå murfundamentet togs detta inte bort utan lämnades kvar på plats.

I det nord-sydliga schaktet 224 anträffades flera lämningar av antikvariskt intresse. Norr om det anslutande schaktet 205 kännetecknades schaktet till övervägande del av utfyllnadslager bestående av grov sand. Precis i anslutning till Karolinerhusets sydvästra hörn påträffades en stenrad A391 i schaktprofilen. Detta stenfundament tycktes vara avgrävt och framkom endast i den östra schaktväggen.

Stenfundamentet A391 påträffades på 0,3

meter djup, och bestod av stenar med en storlek av 0,10 till 0,25 meter (fig. 4). Det överlagrades av raseringsmassor. Den kvarvarande murdelen uppgick till en bredd av 0,9 meter och var 0,17 meter hög. Stenarna påträffades drygt 3 meter söder om det fundament till kyrkogårdsmuren som påträffades vid en tidigare undersökning i samband med dragning för VA-ledning (Jönsson 2005b).

Söder om det anslutande schaktet 205 hade schakt 224 en annorlunda karaktär. Under det översta lagret med parkjord fanns omrörd kyrkogårdsjord bestående av humös silt med en ansevärd mängd mänskliga kvarlevor. Sammanlagt insamlades drygt 5 liter ben som överlämnades till Svenska kyrkan för återbegravning på nuvarande kyrkogård. Längst i söder framkom ytterligare lämningar av antikvariskt intresse, A254, A322 och A334.

A254 framkom på endast på 0,36 meter djup och utgjordes av en stenläggning bestående av större stenar i söder och en packning med mindre stenar i norr (fig. 5). Den frilagda delen av stenläggningen hade en storlek av 2,2 x 1,1 meter. Stenarna låg i ett lager med ljus lera och murbruk vars utbredning var något större än stenarnas. Stenläggningen var anlagd ovanpå ett brandlager med kolbitar som tycktes överlagra ett siltigt utfyllnadslager. Det siltiga lagret överlagrades i sin tur A322. Då ledningarna kunde dras över stenläggningen kom inte stenläggningen att undersökas närmare utan ligger kvar. Stenläggningen fotodokumenterades och mättes in med totalstation.

Fig. 4: Stenfundament A391. Foto från väster. Foto: Museiarkeologi Sydost.

Fig. 5: Stenläggning A254. Från sydväst. Foto: Museiarkeologi Sydost.

A322 var en murkonstruktion som bestod av ett skift av murat tegel som var lagt ovanpå en grund av natursten (fig. 6). Den upptog ett 1,0 meter långt avsnitt i den östra profilen och låg på 0,6 meters djup. Även åt nordöst avgränsades konstruktionen av ett par lagda större naturstenar. Mot stenarna anslöt kol- och sotlagret A334. Det var svårt att få en tydlig bild av konstruktionen eftersom så pass lite var framme vid undersökningstillfället. En möjlig tolkning är att den utgör den norra sidan av grunden till det vapenhus som funnits vid kyrkans nordvästra sida. Detta vapenhus utgjorde huvudingång till kyrkan och byggdes under 1400-talet (Tobiasson m fl 2009:76). Då endast kanten av anläggningen kom att beröras av schaktgrävningen finns anläggningen kvar under mark. Lämningarna tycktes dock ligga stratigrafisk lägre än stenläggningen A254 och A322.

Fig. 6: Tegelkonstruktion A322 samt sotlager A334 i norr. Från Norr. Foto: Museiarkeologi Sydost.

Öster om Karolinerhuset grävdes för två trädgropar 1,7 m djupa och 4 x 3 m stora. Mellan groparna drogs även ett ledningsschakt som var ca 2 meter brett och 0,6 meter djupt. Nedgrävningen för groparna och ledningsschaktet slogs samman till ett schakt, 395. Överlag påminde stratigrafien i det här schaktet om lagerföljden som observerades i samband med den särskilda arkeologiska undersökningen strax norr om Karolinerhuset 2013. Delvis kom schaktet även att beröra delar av förundersökningsschakten från 2012.

Endast i trädgropen i väster återfanns en stratigrafi som var av antikvariskt intresse (fig. 7). Översta lagret utgjordes av det ca 0,35 meter tjocka parklagret som överlagrade ett 0,5 meter tjockt utfyllnadslagret bestående av grov sand och större stenar. Utfyllnadslagret överlagrade ett 0,03 m tunt, sotigt lager A380 med inslag av bränd lera. Det sotiga lagret låg som

ett skikt över ett grusigt, siltigt odlingslager, A5001, med inslag av humus och tegelflis. detta lager var ca 0,4 meter tjockt och överlagrade en nedgrävning, A382.

A382 upptäcktes i schaktets södra profil på 1,28 meters djup. Nedgrävningen var skålformad och 0,2 meter djup, nedgrävd i beige, siltig morän. Nedgrävningens profil var mycket tydlig, skålformad och 0,55 meter bred. Fyllningen utgjordes av svartbrun grusig sand.

I den östra trädgropen var parklagret aningen tjockare, 0,5 meter. Där under fortsatte samma utfyllnadslagret med det grova materialet som identifierades i den västra trädgropen. Under utfyllnadslagret fanns ett skiktat, sandigt lager med enstaka kolfragment som undersöktes ned till ett djup av 0,15 meter.

I schaktet mellan trädgroparna kom i princip endast parklagret att banas av och under detta framträdde toppen av utfyllnadslagret.

Fig. 7: Den södra schaktprofilen i det västra trädgropen med kontexterna A380, ett sotigt lager, A50001 ett odlingslager, och A382, en nedgrävning mot botten. Från norr. Foto: Museiarkeologi Sydost.

Tolkning och åtgärdsförslag

Även om större delen av markingreppet inte gjordes på nämnvärda djup framkom ett antal lämningar av antikvariskt intresse. De flesta av dessa behövde inte tas bort utan finns ännu bevarade. Undersökningsresultatet kompletterar tidigare resultat som visar den gamla kyrkogårdens utformning och utveckling.

Vid en jämförelse med den rektifierade versionen av 1658 års karta kan man se att läget för fundamentet A200, stämmer väl överens med kartbildens återgivning av den östra kyrkogårdsmuren. I samband med den arkeologiska förundersökningen år 2005 (Jönsson 2005a) påträffades ett annat parti av kyrkogårdsmuren ca 55 m söder om A200. Dessa iakttagelser bekräftar kyrkogårdens avgränsning åt öster. Även om den äldsta avbildningen av kyrkogårdsmuren återfinns på en karta över Växjö från år 1658 så är kyrkogårdsmuren sannolikt av medeltida datum. Kyrkogårdsmuren revs dock slutgiltigt på 1870-talet (Åstrand & Alering 2013:23).

En jämförelse mot det äldre kartmaterialet visade även att stenfundamentet A391 legat i vad som motsvarar mitten av Lilla Kyrkogatans förlängning, några meter innanför den norra porten av kyrkogårdsmuren. Stenfundamentet bör därför inte höra samman med kyrkogårdsmuren. Möjligen kan stenfundamentet utgöra rester efter en stiglucka som kan ha funnits vid den norra porten i kyrkogårdsmuren. Någon stiglucka är inte markerad på de äldre kartorna och om en sådan har funnits så bör denna ha rivits före 1658.

Den kanske mest intressanta lämningen var den murkonstruktion, A322, som påträffades nära domkyrkan. Under 1400-talet var domkyrkans huvudingång vänd mot norr med ingång genom ett vapenhus vid kyrkans nordvästra hörn. Vapenhuset förstördes efter en brand på 1570-talet och revs därefter även om portalen länge fanns kvar (Nordman 1993, Tobiasson m fl 2009:76). Vapenhuset ska ha haft en storlek av 10 x 7 meter (Gustafsson & Ullén 1970 pl. VII). Vid undersökningen 1993 berördes en mindre yta inom vapenhusets sydöstra del (Nordman 1993). Läget för den sten- och tegelkonstruktion, A322, som påträffades strax norr om domkyrkan tyder på att denna skulle kunna ha ingått i vapenhusets norra sida. Den norra gränsen för muren A322 låg 7,5 meter ut från kyrkans norra vägg vilket stämmer väl överens med de nämnda måtten för vapenhuset. Det sot- och kollager som anslöt till konstruktionen skulle kunna ha att göra med 1570-talets brand. Det förefaller alltså rimligt att murkonstruktionen A322 har ingått i det norra vapenhuset under perioden 1400 till 1570.

Stenläggningen A254 som påträffades nära det nordvästra hörnet av Domkyrkan är sannolikt av förhållandevis sent datum eftersom den påträffades tämligen ytligt. Den vilade på ett brandlager. Det är oklart vilken brand detta skulle kunna härröra ifrån. En gissning är att det skulle kunna höra samman med den sista stora kyrkobranden år 1740 (Larsson 1991:215f).

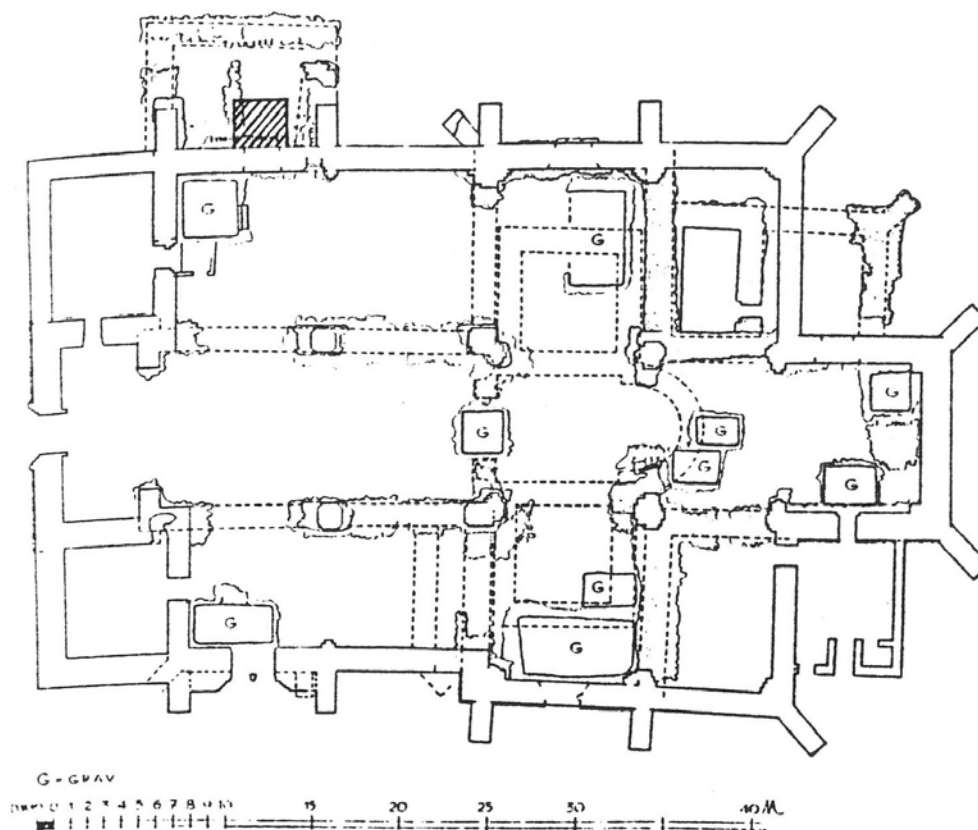

Fig. 8: Plan över domkyrkan med grundmurar, gravar och murrester markerade. I nordväst syns grundmurarna till det norra vapenhuset. Från Gustafsson & Ullén 1970.

Resultaten från den aktuella undersökningen visar att det finns bevarade olika lämningar inom området för den äldre kyrkogården. Det återstår ännu obesvarade frågor kring kyrkogårdens utformning och vilka konstruktioner som funnits inom denna. Därför bör den del av

fornlämningen RAÄ 170 som finns inom det aktuella området även i fortsättningen skyddas av gällande lagar. Några ytterligare insatser i samband med de aktuella markarbetena förslögs inte.

Referenser

- Alering, Å. 2013. *Förundersökning i form av schaktningsövervakning i anslutning till Karolinerhuset. RAÄ 170, Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län. Smålands museum rapport 2013:10.*
- Gustafsson, E. & Ullén, M. 1970. *Växjö domkyrka, Växjö, Småland. Band IV:1, volym 136 av Sveriges kyrkor.* Stockholm.
- Hansson, M. 1995. *Arkeologisk förundersökning. Parkeringsplats vid Domkyrkan i Växjö. RAÄ 170. Smålands museum rapport.*
- Hansson, M. 1996. *Arkeologisk förundersökning. VA-schakt Storgatan – Klostersgatan. Smålands museum rapport 1996:5.*
- Jönsson, Å. & Åhman, E. 2002. *Antikvarisk kontroll och arkeologisk undersökning vid upptagning av ny utrymningsdörr. Växjö domkyrka, Växjö stad och kommun. Smålands museums rapport 2002:16.*
- Jönsson, Å. 2002. *Arkeologisk efterundersökning och schaktningsövervakning vid Försvarsgården. Växjö stad, Kronobergs län, Småland. Smålands museum rapport 2002:1.*
- Jönsson, Å. 2005a. *Arkeologisk schaktningsövervakning. Linnéparken. Växjö socken och stad. Kronobergs län, Småland. Smålands museums rapport 2005:25.*
- Jönsson, Å. 2005b. *Vattenledning norr om Växjö domkyrka. Arkeologisk schaktningsövervakning. Växjö socken och stad. Kronobergs län, Småland. Smålands museum rapport 2005:28.*
- Larsson, L.-O. 1991 *Växjö genom 1000 år.* Stockholm
- Nordman, A.-M. 1993. *Arkeologisk förundersökning. Växjö domkyrka, Växjö kommun, Kronobergs län. Jönköpings läns museums rapportserie 1993:19.*
- Nylén, A. 2000. *Kv Sigfrid 2, arkeologisk förundersökning. RAÄ 170, Växjö stad, Kronobergs län. Smålands museum rapport 2000:13.*
- Tobiasson, L.-E., Liepe, A. & Wirdenäs, A. 2009. *Växjö domkyrka i nutid och historia.*
- Åhman, E. 1983. *Växjö. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport. Medeltidsstaden 46.*
- Åstrand, J. & Alering Å. 2012. *Karolinerhuset. Arkeologisk förundersökning norr om Karolinerhuset, RAÄ 170, Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län. Smålands museum rapport 2012:11.*
- Åstrand J. 2014. *Scenbyggnad i Linnéparken. Arkeologisk förundersökning i samband med grävning för VA-ledning till ny scenbyggnad i Linnéparken 2014, RAÄ 170, Växjö socken och stad, fastigheten Växjö 11:66. Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2014:9.*

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-4256-2014

Kalmar läns museums dnr: 33-395-2014

Projektnummer KLM: 2014/37

Uppdragsgivare: Svenska kyrkan. Växjö kyrkogårds- och fastighetsförvaltning,
Box 307, 351 05 Växjö

Landskap: Småland

Kommun: Växjö

Socken: Växjö

Fastighet: Domkyrkan I

Fornlämningsnr: 170:I

Ekonomisk karta: 63E 0iSO

X koordinat: 6303774-6303799

Y koordinat: 488525-488609

M ö h: 164,5 m ö h

Fältarbetstid: 2014-11-10 – 2014-11-13

Antal arbetsdagar: 43,5

Personal: Ivonne Dutra Leivas, Johan Åstrand

Fynd: Några fynd tillvaratogs inte vid undersökningen

Tidsålder: Medeltid – Tidigmodern tid

Dokumentation: Dokumentationsmaterial förvaras i Museiarkeologi Sydosts lokaler i Växjö och kommer att överlämnas till Smålands museums arkiv, Kulturarvscentrum Småland

Inmätning: Inmätning gjordes med totalstation i SWEREF99TM

Kulturlager i Linnégatan

Arkeologisk förundersökning i samband med ny cykelbana 2014

Fornlämning 170 Växjö socken

Linnégatan

Växjö kommun, Småland

Johan Åstrand

Abstract

Keywords: Medieval Växjö, cultural layers.

In november 2014 a small trial excavation was conducted at Linnégatan, central Växjö, close to the Växjö cathedral. Well preserved remains from the old city were found at the bottom of the trench at a depth of 0,6 meters below today's ground level. In connection to any future development projects in the area, archaeological excavations should be considered.

Sammanfattning

I samband med anläggandet av en ny cykelbana längs den sydöstra sidan av Linnégatan i Växjö har Museiarkeologi Sydost utfört en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Enligt ursprunglig undersökningsplan skulle schaktövervakning utföras vid tre punkter där man skulle göra djupare grävningar vilket var vid flyttning av två brunnar samt grävning för en trädgrop. En lösning gjordes dock så att enbart ett mindre ingrepp behövde göras vid brunnarna med en grunt grävd omledning till befintliga dagvattenbrunnar. Vid undersökningstillfället var dock ett grunt schakt upptaget längs Linnégatans östra sida, utanför Smålands-postens hus, och man kunde här konstatera att det fanns bevarade kulturlager i schaktbotten. I schaktet hade man grävt ned till ett djup av 0,55 till 0,7 meter under trottoaren och då frilagt kulturlager

och anläggningar från den äldre stadens bebyggelse. I den norra delen av schaktet hade vissa delar av lämningarna grävts igenom men i övrigt hade dessa enbart frilagts i schaktbotten. Vid förundersökningen rensades kulturlager och anläggningar fram och en del av profilen ritades. I schaktets norra del fanns delar av två stenläggningar samt kulturlager med enstaka fynd av 1600-talskaraktär. I schaktets södra del fanns kulturlager som innehöll fynd från 1700- och 1800-tal. Längs med trottoaren fanns ett flertal nedlagda ledningar med en bottennivå av omkring 0,6 meter. Under denna nivå föreföll kulturlager och lämningar vara välbevarade. Grävning på motsvarande djup hade gjorts längre söderut längs Linnégatans östra sida men dessa ytor har inte besiktigats och det är därför oklart om bevarade lämningar finns kvar även längs detta avsnitt.

Inledning

Under senhösten 2014 anlade Växjö kommun en ny cykelbana längs den östra sidan av Linégatan i Växjö, söder om korsningen mot Storgatan (se fig. 1 ovan). I huvudsak innebär anläggandet enbart grunda grävningsarbeten men även några djupare partier skulle grävas. Det aktuella området ligger inom RAÄ 170, Växjö äldre stadslager. Museiarkeologi Sydost/Kalmar läns museum ombads av Länsstyrelsen att utföra en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning i samband med detta. Syftet var i första hand att kontrollera om äldre kulturlager eller konstruktioner berördes av grävningsarbetet och i så fall dokumentera dessa. De tillfällen där

man enligt arbetsplanen skulle gräva djupare var vid flyttande av två dagvattenbrunnar samt borttagning ett befintligt träd och plantering av ett nytt alléträd. Genom en alternativ lösning kunde man undvika djupare grävning i anslutning till dagvattenbrunnarna. Det visade sig dock att sammanhängande ytor med bevarade kulturlager frilades vid grävningsarbetena och dessa rensades fram och dokumenterades i samband med förundersökningen. Fältarbetet utfördes den 11 november 2014. Uppdragsgivare var Växjö kommun, Tekniska förvaltningen. Fältarbete och rapportarbete har utförts av Johan Åstrand.

Historisk bakgrund och äldre kartmaterial

Det medeltida Växjö var en till ytan liten stad belägen vid den norra änden av Växjösjön. Den gamla staden delades i två delar av ett mindre vattendrag, Guldsmedsbäcken. Väster om bäcken fanns stadens torg samt handels- och köpmannastaden medan domkyrkan och kyrkans gårdar låg på den östra sidan (Åhman 1983:11). Guldsmedsbäcken kulverterades under 1800-talet och den rinner nu under det som idag är Linnégatan. Det aktuella området var beläget invid bäcken på dess östra sida och gränsade till ett kvarter som senare fick beteckningen kvarteret Sigfrid.

Den äldsta stadskartan över Växjö är från 1658. Kartan upprättades efter det att en förödande brand ödelagt större delen av staden. Kartan visar både den nedbrunna stadens gator och kvarter och den nya stadsplanen utformad enligt rutnätsmodell. I området norr om domkyrkan kan man se att det fanns två kvarter varav det ena motsvarar det senare kvarteret Sigfrid. I kartans textförklaring anges att detta är *kyrkie tompter bebygde, och befrijade från elden, bevistas av lectoribus*. Det framgår alltså att dessa kvarter hade klarat sig från branden och att tomterna beboddes av lärare vid gymnasiet. I figur 9 har den besiktigade schaktytan lagts in mot bakgrund av en rektifiering av 1658 års karta. Av kartbilden framgår att bäcken upptar ett ganska brett område och att den i det aktuella avsnittet gör en böj åt öster. Enligt denna projicering skulle den aktuella ytan ligga i bäckens östra sida. Detta kan ha varit fallet men den äldre kartan är inte

särskilt exakt och området skulle även kunna ha legat inom den västra delen av det som på kartan är markerat som tomt nr 4.

År 1726 gjordes en geometrisk avmätning som även innehåller en detaljerad redovisning av stadens tomter med ägare (fig. 10). I kvarteret Sigfrid är då en bebyggelse markerad i tomtens nordöstra del medan den västra delen av tomten förefaller vara fri från bebyggelse. I karttexten anges att det är *Domkyrkiotompt Th. Lect. Hielmgrens*. Förkortningen står för *Theologie Lector* som var den av skolans lärare som innehade tomten som bostad. Söder om denna tomt finns en mindre tomt belägen mellan domkyrkan och Guldsmedsbäcken. Denna anges vara klockargårdens tomt.

En av de mer detaljerade kartorna över staden är en avmätning från 1783 där alla tomter återges med ägarlista och även de enskilda husen inom tomterna är markerade (fig. 11). Inom kvarteret Sigfrid fanns då flera byggnader markerade. Tomten anges som Vederslövs prästgård. Vederslöv och Dänningelanda var prebenden och den lärare som var teologie lektor vid gymnasiet var även kyrkoherde i dessa socknar. Den mindre tomten söder om denna var fortfarande klockargård med ett boningshus som låg mot bäcken.

På kartan från 1783 finns för första gången en gata markerad längs med Guldsmedsbäckens västra sida. Namnet på gatan, Bakgatan, antyder dock att den ännu inte fått någon central betydelse. En motsvarande gata på bäckens östra sida tillkom först senare och uppträder då

på tomtregleringskartan från 1844. Vi denna tid hade även bäcken blivit omgrävd till en rak kanal som var omgiven av planterade träd på båda sidor. Bäckens lades sedan ned i en kulvert under 1800-talets senare del.

På figur 5 har det aktuella besiktigade området lagts in med en rektifiering av 1783 års karta som bakgrund. Man kan här se *Bakgatan* på den västra sidan av Guldsmedsbäcken. På den östra sidan av bäcken ligger däremot bebyggelsen nära intill. Det aktuella området förefaller här ligga inom gårdsbebyggelsens

västra del där det vid denna tid fanns ett hus med långsidan vänd mot bäcken. Det är möjligt att de påträffade stenläggningarna A1 och A2 (se nedan) kan ha med denna bebyggelse att göra.

De äldre kartorna visar alltså en situation där det aktuella området i ett tidigare skede låg i en form av bakgårdsläge mellan den kyrkoägda bebyggelsen i öster och bäcken i väster. Förts under 1800-talet omvandlades området till gatumark då den esplanad som finns idag anlades.

Fig. 9: Förundersökningsområdet i Linnégatan inlagt på en rektifierad version av 1658 års karta.

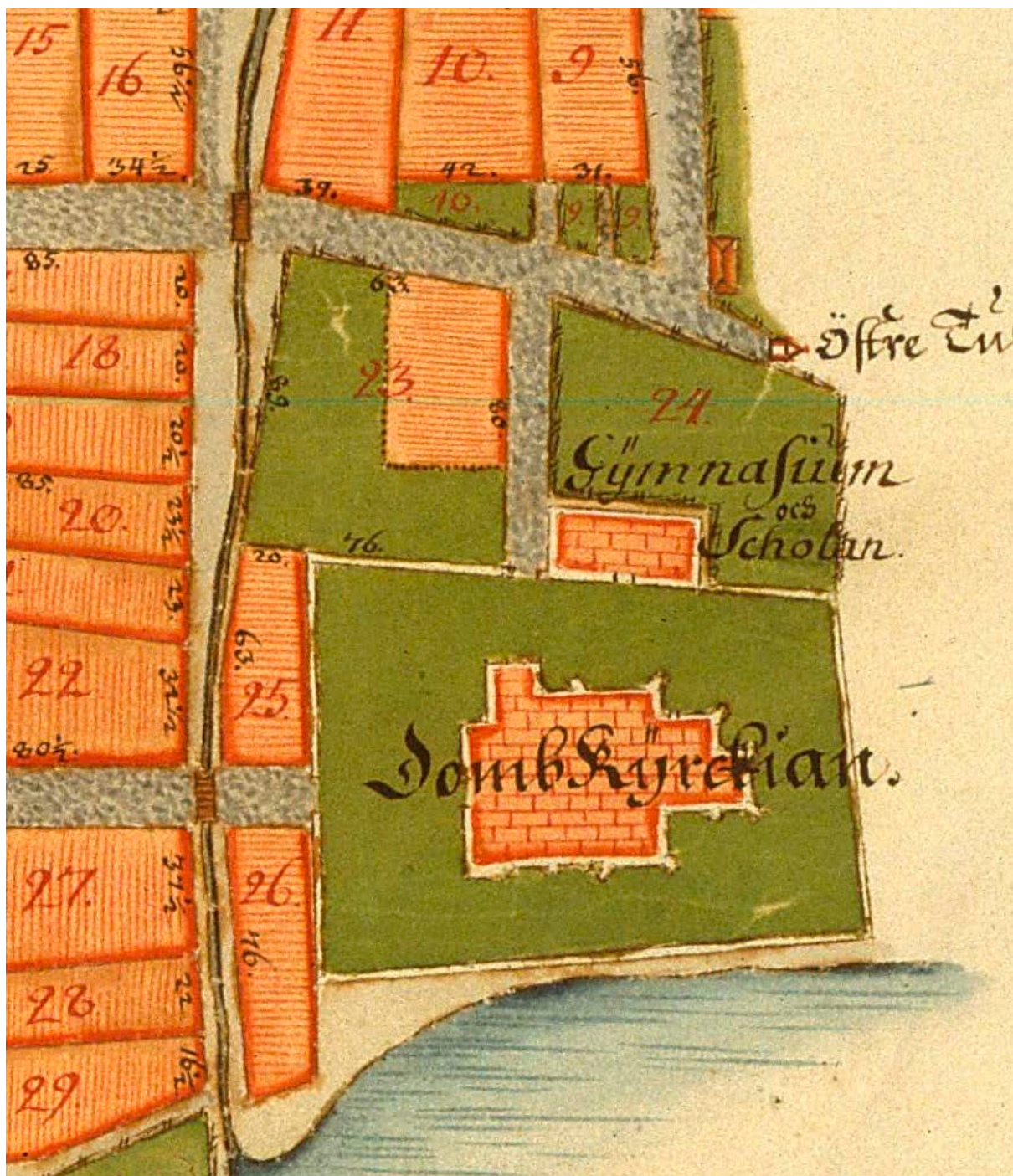

Fig. 10: Utdrag ur 1726 års karta med en av läsmästargårdarna i norr och klockargården i söder.

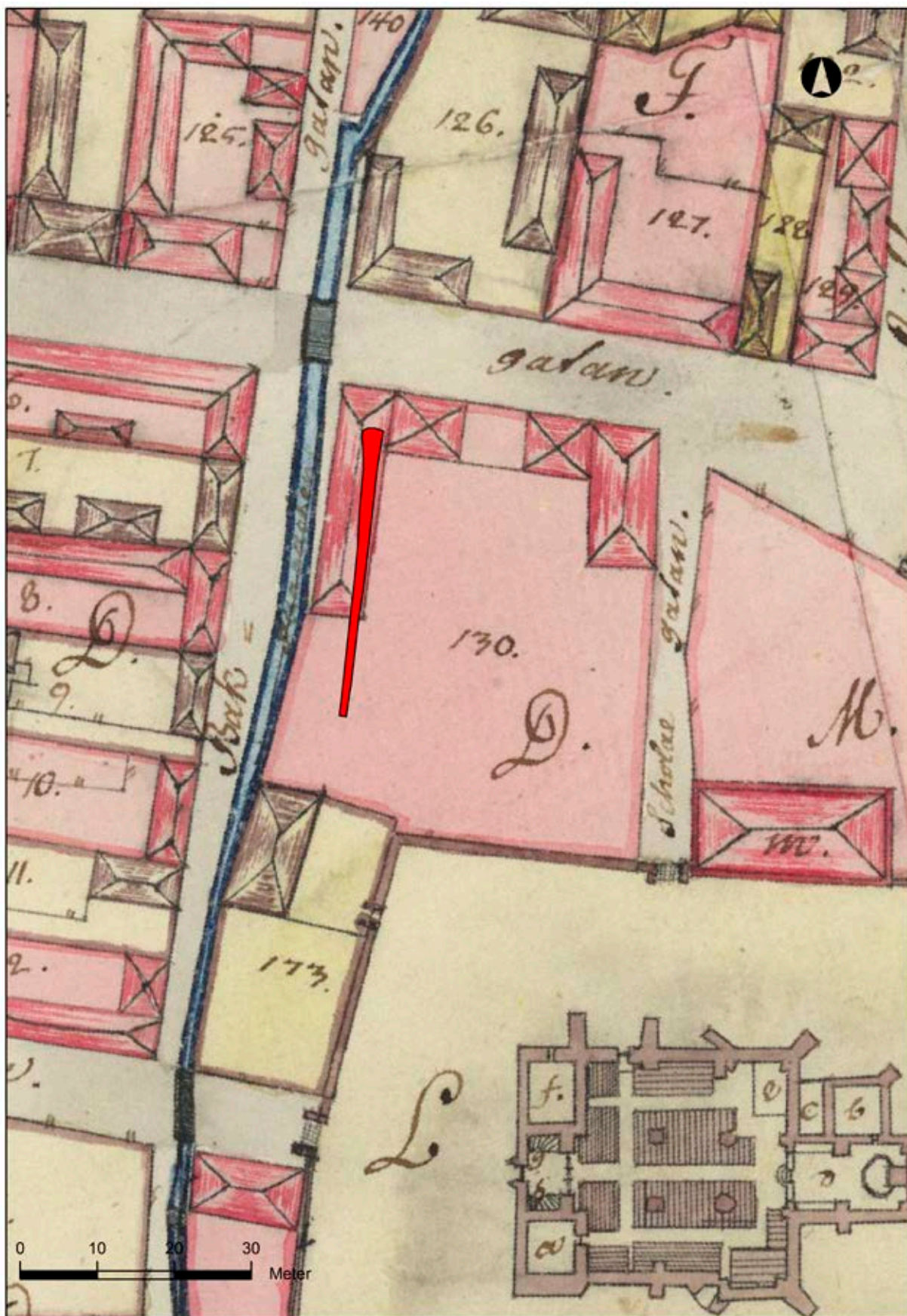

Fig. II: Utdrag ur rektifierad version av 1783 års karta med förundersökningsområdet inlagt.

Fornlämningsmiljö och topografi

Ett antal arkeologiska undersökningar har utförts i anslutning till förundersökningsområdet vid Linnégatan. Bland annat kan nämnas de myntfynd som gjordes i samband med den invändiga restaureringen av domkyrkan 1957 till 1958. Vid undersökningen framkom ca 900 mynt, varav ett par tyska 1000-tals mynt och 35 danska borgarkrigsmynt från 1300-talets första hälft (Gustafsson & Ullén 1970).

Vid två tillfällen, år 1993 och 2001, har mindre undersökningar gjorts vid Domkyrkans norra sida. I samband med den första undersökningen framkom begravningar av två individer, sannolikt från 1200-talet (Nordman 1993). Vid den senare undersökningen framkom en stenlagd droppränna eller rännsten (Jönsson & Åhman 2002). Fyndet antyder att det stått en tidigare okänd huskonstruktion intill kyrkan eller att det vid något tillfälle funnits en väg eller gång med rännsten där.

År 1995 gjordes en förundersökning i den södra delen av kvarteret Sigfrid, omedelbart väster om det aktuella undersökningsområdet, inom det som idag är en parkeringsplats söder om Smålandspostens hus (Hansson 1995). I två av schakten påträffades delvis bevarade kulturlager samt stolphål och stenpackningar. I botten av lagerföljden fanns ett tunt mörkt kulturlager utan inslag av tegel. För att datera detta lager och de anläggningar som förekom analyserades tre kolprov. Dessa gav dateringar till senmesolitisk tid, äldre järnålder samt yngre järnålder/ tidig medeltid. År 2000 gjordes även en mindre förundersökning i samband med en

utbyggnad av det som idag är entrén till Smålandsposten. Vid undersökningen framkom delar av ett kulturlager utan tegel. Kol från lagret daterades till tidigneolitikum, d.v.s. början av bondestenålder (Nylén 2000). Dateringarna från dessa båda undersökningar visar att aktivitet skett på platsen under lång tid. När man på 1920-talet grävde för Smålandspostens hus längs Storgatan noterade man att det fanns ca 1 meter djupa kulturlager på platsen (Mårtensson 1933).

Under 2013 gjordes en omfattande arkeologisk undersökning inför bygget av ett domkyrkocentrum norr om Karolinerhuset. Bearbetningen av denna undersökning pågår (för förundersökningsresultaten se Åstrand & Alering 2012). I området mellan Karolinerhuset och Storgatan fanns spår av en kontinuerlig bebyggelse från 1100-talet och framåt. Den stora gårdsanläggning som funnits på platsen har haft anknytning till domkyrkan. Inom denna gård hade även bedrivits hantverk. Bebyggelsen fick en residenslik utformning under 1400-talet. Det sista bebyggelseskedet i området utgjordes av 1600-talets skolmästargård som övergavs när Karolinerhuset uppfördes.

En undersökning som berörde det nu aktuella området var den schaktningsövervakning som gjordes i samband med nedläggning av ledning för fjärrkyla 2011. Denna undersökning berörde främst Kronobergsgatan men även en ledningsträcka som korsade Linnégatan för att ansluta till Smålandsposten ingick (Hansson 2012). I detta avsnitt påträffades dock inte

några orörda lager förutom ett 1800-talslager invid den kulverterade bäcken. Det schaktövervakade partiet korsade, om än på en grundnivå, det nu aktuella arbetsområdet strax söder om Smålandspostens hus.

På den västra sidan av Linnégatan gjordes under slutet av 1970- och början av 1980-talet undersökningar i kvarteret Lejonet (Hansson 1997:69, Åhman 1997). I kvarterets norra del påträffades några medeltida fynd i form av keramikskärvor samt en dubbelkam. Fynden indikerar bebyggelse under 1300-talet. I kvarteret påträffades även en valvslagen källare och en smedja från tiden före 1658. I den nordöstra sidan av kvarteret påträffades enligt uppgift kraftiga kulturlager som ansamlats i slutningen ned mot Guldsmedbäcken.

I kvarteret Djäknen, som ligger mellan Linnégatan och Skolgatan och strax väster om den aktuella ledningssträckan, gjordes en arkeologisk undersökning 1986, som tyvärr inte är rapporterad. Inom kvarteret påträffades fynd från 1600- 1800-tal och det föreföll som om

denna yta varit sank och blivit tagen i anspråk förhållandevis sent (Hansson 1997:72).

Den moderna bebyggelsen i kvarteret Sigfrid består av flera sammanlänkade byggnader som alla hör till Smålandspostens redaktion och kontor. Husen är uppförda från 1922 och fram till 1980-tal. Bebyggelsen omfattar hela kvarterets norra och centrala delar. Söder om denna bebyggelse finns en parkeringsplats som i söder avgränsas mot domkyrkoområdet av en tegelmur. Det aktuella förundersökningsområdet låg längs den västra sidan av kvarteret i kanten av Linnégatan och utgörs idag av plan stadsmark där markytan ligger på en nivå av omkring 163 m ö h. Som tidigare nämnts visar de äldre kartorna att Guldsmedsbäcken låg längs med det som idag är Linnégatan och det aktuella förundersökningsområdet låg då på bäckens östra sida. Tidigare undersökningar antyder att den ursprungliga marktopografin innehållit större höjdskillnader mellan framför allt den högre belägna ytan vid Stortorget och det lägre partiet vid bäcken.

Syfte

Målsättningen med den aktuella insatsen var att dokumentera eventuella lämningar från den äldre staden. Detta för att få kunskaper som kan komplettera resultaten från tidigare undersökningar i närområdet.

Eftersom de bevarade lämningarna efter den äldre staden är mycket begränsade kan även mindre undersökningar ofta bidra med kunskap omkring stadens äldsta historia.

Genomförande

Enligt den ursprungliga arbetsplanen skulle djupare grävningsarbeten göras i samband med flyttandet av två dagvattenbrunnar samt grävandet av en trädgrop. I övrigt skulle man inte gräva ned till sådant djup att äldre lämningar skulle kunna beröras. En lösning gjordes dock så att enbart ett mindre ingrepp behövde göras vid brunnarna med en grunt grävd omledning till befintliga dagvattenbrunnar. Vid undersökningstillfället var dock ett grunt grävt schakt öppet längs Linnégatans östra sida, längs med Smålandspostens hus, och man kunde här konstatera att det fanns bevarade kulturlager i schaktbotten. Den yta som kunde besiktigas och dokumenteras sträckte sig från trafikljuset vid hörnet av Smålandspostens hus och ytterligare 37 meter söderut till i jämnhöjd med infarten till Smålandspostens parkering (fig. 6). Schaktet följde i stort sett trottoarens form och var bredare i den norra delen och smalare i den södra. Schaktet gick i den norra delen 3 m ut från husväggen och i den södra delen ungefär 2 m ut. Djupet var ca 0,55 till 0,7 m i trottoaren och då frilaggt kulturlager och an-

läggningar från den äldre stadens bebyggelse. Lämningarna var bevarade från ett djup av 0,3 till 0,6 m under markytan. I den norra delen av schaktet hade vissa delar av lämningarna grävts igenom men i övrigt hade dessa enbart frilagts i schaktbotten.

Vid fältarbetet handrensades de frilagda kulturlagren i schaktbotten samt schaktets vägg mot väster i de partier som innehöll intakta lämningar. En del av denna profil handritades. Kulturlager och anläggningar rensades fram och dokumenterades. På grund av en miss i kommunikationen kunde någon schaktövervakning inte göras i samband med grävningen av en trädgrop för omplantering av ett träd i allén i Linnégatans mitt. Länsstyrelsen informerades om de avvikelser från undersökningsplanen som utförandet av arbetet innebar. På grund av tekniska problem fick en plan över schakt, lager och anläggningar upprättas genom manuell inmätning utifrån befintliga byggnader istället för med totalstation. Några fynd tillvaratogs inte vid förundersökningen.

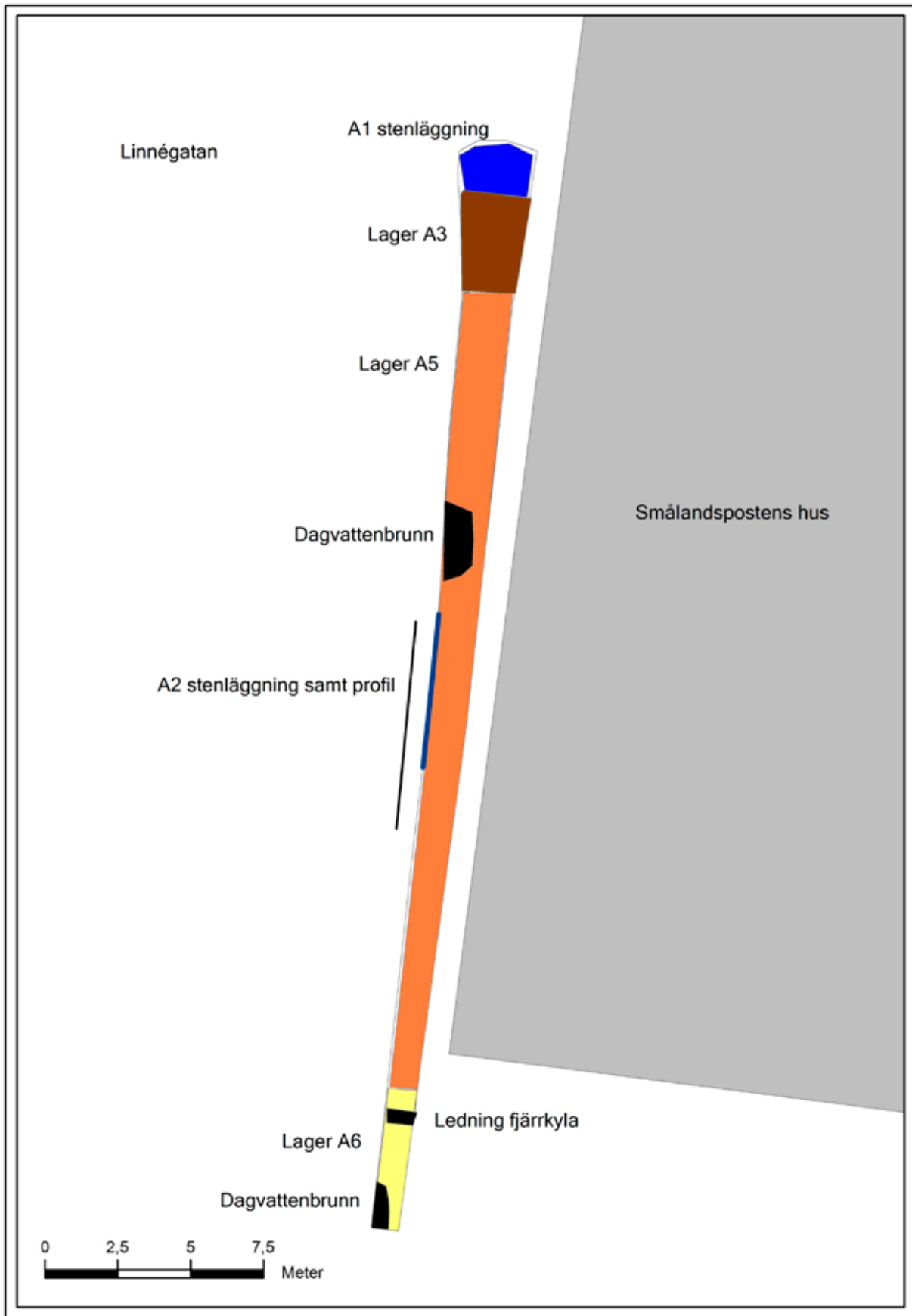

Fig.12: Plan över schaktet med lager och anläggningar angivna.

Fig. 13: I schaktets botten fanns kulturlager längs i stort sett hela den besiktigade sträckan. Till höger i bild syns Smålandspostens hus. Foto från norr Museiarkeologi Sydost.

Fig. 14: Längs med Smålandspostens hus fanns ett flertal ledningar men såväl bredvid som under dessa fanns bevarade kulturlager. Foto från sydväst Museiarkeologi Sydost.

Resultat

Bevaringsförhållanden

I det schakt som tagits upp längs den västra sidan av Smålandspostens hus och som besiktigades den 11 november fanns bevarade kulturlager och anläggningar i schaktets botten och sidor. Djupet i schaktet varierade något och den västra sidan var i regel djupare grävd än den östra där i stället befintliga ledningar fanns. I schaktets västra sida hade man grävt ned till ett djup av 0,55 till 0,7 meter vilket motsvarade bottenivån på de intilliggande ledningarna. Ledningarna i schaktets östra halva upptog ungefär hälften av schaktets bredd utom i den bredare norra delen där den fria ytan var större. Man kunde notera att de kulturlager som frilades i botten av schaktets västra del även fortsatte in under de befintliga ledningarna. Förutom de nämnda ledningarna som gick längs med trottoaren i nordsydlig riktning fanns en korsande ledning för fjärrkyla strax söder om det sydöstra hörnet av Smålandspostens hus. Denna ledning var dragen ovanför de nordsydliga ledningarna. I anslutning till de befintliga dagvattenbrunnarna var marken omgrävd inom en radie av ungefär en meter från brunnens centrum. Vid den norra av brunnarna fanns även en bredare nedgrävning i riktning mot husväggen. Den aktuella nedgrävning som gjordes för flyttandet av dagvattenbrunnarna omfattade enbart ett mindre djup.

Då det gäller bevaringsförhållanden för kulturlager och anläggningar inom den undersökta ytan kunde man alltså notera att det under en nivå av 0,55- 0,6 meter fanns orörda stadslager inom hela schaktytan vare sig det fanns

ovanliggande ledningar eller inte. Vid rensning av sektionen mot väster kunde man konstatera att det längst i norr fanns sentida fyllningar ned till ett djup av 0,5 meter därunder vidtog opåverkade lager. Längs schaktets mitt fanns ett parti där bevaringsförhållandena var bättre och man kunde här i schaktväggen se att äldre lager fanns bevarade från en nivå av 0,3 meter under markytan. Schaktdjupet var här 0,7 meter vilket innebär att flera decimeter kulturlager grävts bort i schaktets västra del i samband med det aktuella arbetet. I den södra delen av det besiktigade schaktet fanns omrörda lager ned till en nivå av omkring 0,5 meter och därunder fanns bevarade kulturlager.

Vid besiktningstillfället var även infarten till Smålandspostens parkering frilagd till motsvarande djup. Eftersom denna del behövde läggas igen direkt gjordes enbart en snabb överblick på detta avsnitt. Man kunde vid en ytlig översyn konstatera att det fanns såväl omrörda partier som bevarade kulturlager i detta avsnitt. I ett tidigare skede av anläggningsarbetet hade man grävt schakt i motsvarande läge söderut längs trottoaren på Linnégatans östra sida. Dessa partier var igenlagda vid undersökningstillfället och förekomsten av bevarade lager i dessa avsnitt är därför oklar.

Kulturlager och anläggningar

Efter framrensning av de bevarade lämningarna i schaktets botten och delar av schaktväggens västra sida gjordes en enkel beskrivning av lager och anläggningar. Generellt kunde man notera att de stratigrafiskt yngsta lagren utgjor-

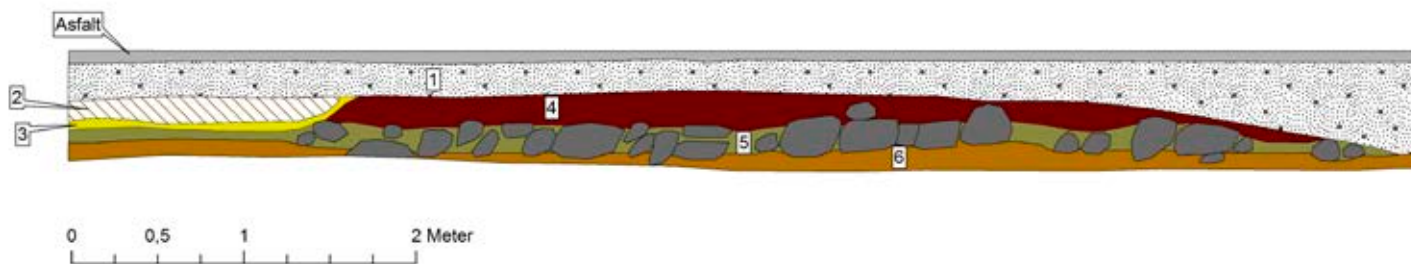

Fig. 15: Sektion mot väst i den centrala delen av schaktet. 1) Asfalt och modernt bärlager. 2) Nedgrävning med brunrå, måttligt humös grusig sand. 3) Gulbrunt, svagt humöst sandigt grus. 4) Svartbrun, kraftigt humös sand med tegelflis, småsten, kol och fynd av 1700- och 1800-talskaraktär, lager A4. 5) Stenläggning A2 som ligger i brunrått, svagt humöst grus. 6) Brun, kraftigt humös, grusig sand med inslag av gödsel, enstaka fynd av 1600-talskaraktär, lager A5.

Fig. 16: Schaktet med stenläggningen A2 synlig i den västra schaktkanten. Foto från sydöst.

des av mörka kulturlager med avfallskaraktär (A3, A4 och A6). På en något lägre nivå fanns två stenläggningar och under dessa fanns av-satta, bruna kulturlager med ett karaktäristiskt inslag av gödsel. Denna lagerbild framgår av den dokumenterade profilen (fig. 15).

A1: Stenläggning

I schaktets nordligaste del rensades en stenläggning fram. Denna låg på ett djup av 0,55 meter under markytan och fortsatte in i den norra schaktkanten. Den frilagda delen av stenläggningen hade en storlek av 0,8 x 1,2 meter. Den var endast avgränsad åt söder. Stenläggningen bestod av tätt lagda stenar med en storlek av 0,4 till 0,1 meter i diameter. De var fast lagda och bör ha utgjort en stenlagd yta eller stengrund. Stenarna framkom under ett svart kulturlager (A3) och var lagda i en fyllning av gulbrun grusig sand utan inslag av humöst material eller kol. Eventuellt kan stenläggningen höra samman med de byggnader som finns markerade på 1783 års karta.

A2: Stenläggning

Denna stenläggning hade grävts igenom vid schaktningen och var enbart synlig i den västra schaktväggen. Den låg på ett djup av 0,3 till 0,4 meter under markytan. Den bestod av 0,4 till 0,1 meter stora stenar. Stenpackningen var synlig längs en 6 meter lång sträcka (se fig. 15 och 16). Den ursprungliga utbredningen är oklar och stenläggningen bröts både åt norr och söder av ytligare störningar. Stenarna var satta i ett brungrått, svagt humöst, grusigt sandlager. Ovanför stenläggningen fanns ett mörkt kulturlager med inslag av fynd från 1700- och 1800-tal (A4) och under fanns ett brunt kulturlager (A5). Stenläggningen A2 låg stratigrafiskt på samma nivå som A1 men den sistnämnda anläggningens tydliga slut åt söder antyder att det inte rör sig om olika delar av en ursprungligen sammanhängande stenläggning. A2 utgör förmodligen en rest av en gårdsplan eller ettstensatt golv. Eventuellt kan stenläggningen höra samman med de byggnader som finns markerade på 1783 års karta.

A3: Kulturlager

Från schaktets norra ände och ca 5 meter söderut fanns ett svartbrunt, kraftigt humöst sandigt/siltigt kulturlager som fläckvis innehöll rikligt med sot och kol. Detta gällde särskilt den södra delen av lagret som även innehöll fläckar av bränd lera samt småsten och enstaka tegelflis. A3 täckte stenläggningen A1 men fortsatte även utanför denna. Inga fynd påträffades vid rensning av lagerytan. I söder övergick lagret gradvis i lager A5.

A4: Kulturlager

Detta kulturlager syntes enbart i den mer välbevarade delen av den västra schaktväggen. Det var ett svartbrunt, kraftigt humöst sandigt/siltigt kulturlager med inslag av sot och kol. I lagret fanns fynd av 1700- och 1800-talskaraktär. Lagret har avsatts ovanpå stenläggningen A2 och kan möjligen motsvara lager A3 och/eller A6, detta är emellertid oklart.

A5: Kulturlager

Lager A5 utgjordes av ett brunt, kraftigt humöst, sandigt kulturlager med inslag av grus, småsten och enstaka tegelflis. Bitvis föreföll lagret innehålla mycket gödsel. Vid rensning av lagret påträffades två skärvor yngre rödgods samt ett kritpipsfragment. Lagret rensades fram i botten av schaktet längs en 27 meter lång sträcka. I norr övergick lagret i lager A3 med oklart förhållande mellan de båda. I söder övergick det i lager A6 som förmodligen överlagrade lager A5. Lagret överlagrades även av stenläggningen A2.

A6: Kulturlager

Detta lager var ett svartbrunt, kraftigt humöst, sandigt/siltigt kulturlager med inslag av småsten och tegelflis. Vid rensning av lagret framkom fynd från 1700- och 1800-tal. Lagret framkom i det undersökta schaktets södra del längs ett 5 meter långt parti. Lagret kan möjligen motsvara de andra mörkare kulturlagren A3 och A4 som även de låg i stratigrafiskt yngre lägen.

Det fåtal fynd som påträffades lämnades kvar i sina kontexter.

Fig. 17: Inom det öppna schaktet kunde välbevarade stadslager konstateras från ett djup av ca 0,6 meter under gatunivån. Schaktets norra del, foto från söder Museiarkeologi Sydost.

Tolkning och åtgärdsförslag

Vid schaktövervakningen kunde välbevarade kulturlager och anläggningar konstateras på ett djup av omkring 0,6 m under markytan. De övre mörka lagren bör höras samman med 1700- och 1800-talens bebyggelse. De stenläggningarna som påträffades kan eventuellt höras samman med en byggnad som finns markerad på 1783 års karta. De undre kulturlagren bör höras samman med en äldre gårdsbebyggelse. Det finns anledning att anta att huvud-

delen av de kvarvarande kulturlagren hör till 1600-talet och tidigare perioder. Dessa ger ett välbevarat intryck och kan antas ha ett högt kunskapsvärde. Några ytterligare åtgärder föreslås inte i samband med föreliggande projekt. Om man vid eventuella framtida ingrepp i området kommer att gräva djupare än 0,6 meter, vare sig det sker under befintliga ledningar eller bredvid, bör antikvariska åtgärder vidtas.

Referenser

- Gustafsson, E. & Ullén, M. 1970. *Växjö domkyrka, Växjö, Småland*. Band IV:1, volym 136 av Sveriges kyrkor. Stockholm.
- Hansson, M. 1995. *Arkeologisk förundersökning. Parkeringsplats vid Domkyrkan i Växjö. RAÄ 170*. Smålands museum rapport.
- Hansson, M. 1997. Om biskopens stad och medeltidens landsbygd. I: Hansson, M (red.) *Gårdar, åkrar och biskopens stad. 3000 år i Kronobergs län*. Växjö.
- Hansson, M. 2012. *Fjärrkyla i Växjö 2011. Arkeologisk förundersökning i samband med grävningarna för fjärrkyla och VA. RAÄ 170 Växjö stad*. Smålands museum rapport 2012:10.
- Jönsson, Å. & Åhman, E. 2002. *Antikvarisk kontroll och arkeologisk undersökning vid upptagning av ny utrymningsdörr. Växjö domkyrka, Växjö stad och kommun*. Smålands museums rapport 2002:16.
- Larsson, L.-O. 1991 *Växjö genom 1000 år*. Stockholm
- Mårtensson, S. 1933. Växjö stads geologi och något om stadens uppkomst och utveckling. *Hyltén Cavallius föreningens årsbok 1933*.
- Nordman, A.-M. 1993. *Arkeologisk förundersökning. Växjö domkyrka, Växjö kommun, Kronobergs län*. Jönköpings läns museums rapportserie 1993:19.
- Åhman, E. 1983. *Medeltidsstaden; Växjö*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport. Medeltidsstaden 46.
- Åhman, E. 1997. *Kv Lejonet 4, RAÄ 170. Arkeologisk undersökning. Växjö stad, Kronobergs län*. Smålands museum rapport 1997:1.
- Åstrand, J. & Alering Å. 2012. *Karolinerhuset. Arkeologisk förundersökning norr om Karolinerhuset, RAÄ 170, Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län*. Smålands museum rapport 2012:11.

Kartmaterial

Kungliga biblioteket

Geometrisk lineation över Växjö 1658. (finns även som modernt renritad kopia med renskriven textförklaring i Lantmäteristyrelsens arkiv F89-1:37).

Lantmäterimyndighetens arkiv

Grundritning på stadens kvarter och tomter 1783, 07-VÄS-2.

Karta och beskrivning över staden och dess ägor 1726. 07-VÄS-1

Tomtreglering 1844, 07-VÄS-35

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-4834-2014

Kalmar läns museums dnr: 33-453-2014

Projektnummer KLM: A2014039

Uppdragsgivare: Växjö kommun, Tekniska förvaltningen

Landskap: Småland

Kommun: Växjö

Socken: Växjö

Fastighet: Linnégatan

Fornlämningsnr: 170

Ekonomisk karta: 63E 0i SO

X koordinat: 6303812-6303850

Y koordinat: 488496-488502

M ö h: 163 m ö h

Fältarbetstid: 1 dag

Antal arbetsdagar: 2 dagar

Personal: Johan Åstrand

Fynd: Några fynd tillvaratogs inte vid undersökningen.

Tidsålder: Tidig modern tid

Dokumentation: Fältdokumentation kommer att överlämnas till Smålands museums topografiska arkiv.

Inmätning: Manuell inmätning

Adress

Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon

0480-45 13 00

Fax

0480-45 13 65

E-post

info@kalmarlansmuseum.se